

Družstevná forma podnikania a zamestnanosť

Adrián Ondrovič

Ekonomický ústav SAV

Abstrakt: Slovensko patrí v ukazovateľoch nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti k najhorším krajinám v EÚ už mnoho rokov. Problém sa nedarí vyriešiť žiadnej vláde a v podstate sa čísla menia len so zmenami zahraničného odbytu najväčších exportérov. Družstevné podnikanie, a to nielen pestovanie a výroba potravín, ponúka model stabilnejšej ekonomiky so silnejšou väzbou na lokálne potreby a domácu spotrebu, na rozvoj domácich regiónov a komunít. Globálna ekonomika voľného trhu je ideologickou a inštitucionálnou pascou, z ktorej je možné sa vymaniť lokalizáciou výroby a spotreby a demokratizáciou ekonomiky, zmenou jej inštitucionálnej štruktúry smerom k spoločnému družstevnému vlastníctvu a rozhodovaniu.

Abstract: Unemployment and long-term unemployment rates in Slovakia are for many years among the worst in the EU. None of the governments so far have succeeded in solving this problem. The rates basically change only with changes sales of country biggest exporters. Co-operatives and not only agricultural ones, offer a model for more stable economy with concern for local needs and local consumption and development of communities and regions. Global free market economy is an ideological and institutional trap. We can get out by localization of production and consumption and democratization of economy through changing its institutional structure towards co-operative ownership and decision making.

Kľúčové slová: nezamestnanosť, družstvá.

Key words: unemployment, co-operatives.

1 Úvod

Nezamestnanosť a predovšetkým tá dlhodobá patrí k jednému z najzávažnejších spoločenských problémov súčasnosti. Jej dopad na jednotlivcov a spoločnosť je ďalekosiahly

a devastujúci. Od vysokých nákladov pre spoločnosť, cez psychické problémy ľudí postihnutých týmto javom, niekedy vedúcim až k samovraždám, až po nevyužitý a premárnený ľudský potenciál. Naša neschopnosť ako spoločnosti, vyriešiť tento negatívny jav, posúva nezamestnanosť niekam do kategórie prírodných javov ako napríklad výbuchy sopiek, s ktorými nevieme a nemôžeme nič urobiť. Nie je to však tak. Je to jav spoločenský, teda spôsobený organizáciou spoločnosti.

Nezamestnanosť je charakteristickým javom trhových ekonomík s kapitalistickými vlastníkymi a výrobnými vzťahmi. Je nevyhnutným následkom tohto druhu inštitucionálnej konštrukcie spoločnosti. Je výsledkom nedemokratického rozhodovania v nedemokratických inštitúciách – klasických firmách, a konkurenčných vzťahov ekonomických subjektov v socioekonomickom prostredí.

Družstevná podoba inštitúcie „firmy“ má zo zákona podstatne širšie definovaný cieľ svojej existencie a obsahuje interné demokratické formy rozhodovania, čoho výsledkom sú iné vnútorné vzťahy a väzby, ktoré sú okrem iného súdržnejšie a prejavujú sa aj vo väčšej stabilite pracovných miest. Je to najdemokratickejšia forma organizácie ekonomickej a záujmovej jednotky, ktorú pozná naše právo, s tradíciou siahajúcou do 19. storočia. Poskytuje užšie prepojenie potrieb a ich uspokojovania a väčšiu stabilitu a rozvoj komunit.

Podstatnejšie rozšírenie družstevnej formy podnikania môže významne napomôcť riešeniu problému dlhodobej nezamestnanosti na Slovensku. Príkladov z rôznych regiónov Európy a celého sveta, ktorými sa môžeme inšpirovať, je mnoho.

2 Niektoré fakty o nezamestnanosti na Slovensku a ich kontext

Spôľahlivosť údajov o nezamestnanosti je diskutabilná, pretože metodológia podlieha zmenám, často politicky motivovaným a preto je odôvodnené predpokladať, že skutočnosť je o niečo horšia ako hovorí štatistika.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
AT	4,5	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3	4,9
CZ	6,5	8,7	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7	7
HU	8,7	6,9	6,3	5,6	5,6	5,8	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10	11,2	10,9	10,9	10,2
PL	10,2	13,4	16,1	18,3	20	19,8	19,1	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1	10,3
SK	12,7	16,5	18,9	19,5	18,8	17,7	18,4	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7	14	14,2

Tabuľka 1: Nezamestnanosť vybraných krajín v %. Zdroj: EUROSTAT

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
AT	1,3	1,2	1,0	0,9	1,1	1,1	1,4	1,3	1,3	1,2	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2
CZ	2,0	3,2	4,3	4,2	3,7	3,8	4,2	4,2	3,9	2,8	2,2	2,0	3,0	2,7	3,0	3,0
HU	4,3	3,3	3,0	2,5	2,4	2,4	2,7	3,2	3,4	3,4	3,6	4,2	5,5	5,2	4,9	5,0
PL	4,7	5,8	7,4	9,2	11,0	11,1	10,3	10,3	7,8	4,9	2,4	2,5	3,0	3,6	4,1	4,4
SK	6,6	7,9	10,3	11,4	12,3	11,5	11,9	11,8	10,3	8,3	6,7	6,5	9,3	9,3	9,4	10,0

Tabuľka 2: Dlhodobá nezamestnanosť, teda dlhšia ako 12 mesiacov, vybraných krajín v %. Zdroj: EUROSTAT

	2009	2010	2011	2012	2013
European Union (28)	33,5	40,1	43,2	44,6	47,5
Andalucia, Spain	24,9	35	39,7	43,3	48,1
Calabria, Italy	51,6	54,5	58,1	60,6	64,8
Lancashire, UK	28,2	20,2	28,4	33,5	31,7
Picardie, France	39,1	48,6	49,1	47,8	45,4
Dytiki Ellada, Greece	50,9	51	53,2	64,1	72,9
Východné Slovensko, Slovakia	54,5	66,8	71,1	71,1	74,9
Warminsko-Mazurskie, Poland	35,1	25,8	36,8	44,1	45,8
Hannover, Germany	46,4	51,9	50,2	47	44,3
Västsverige, Sweden	12	19,5	19,3	16,9	17,2
Norte, Portugal	46,8	54,7	50,5	51,8	58,7

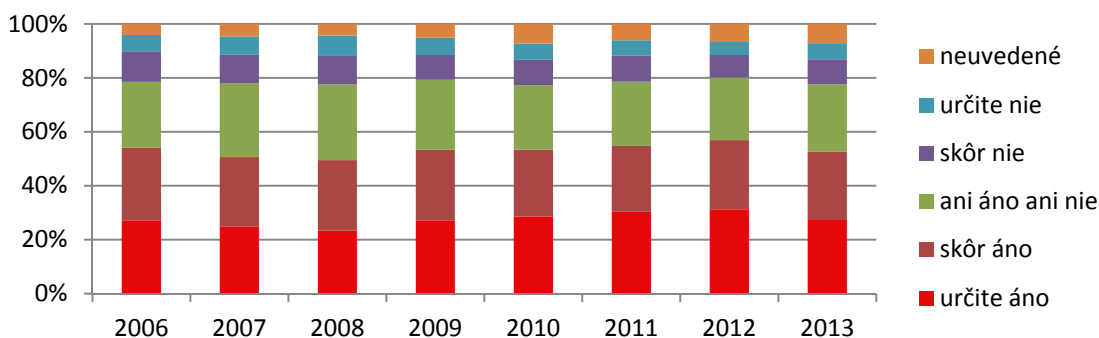
Tabuľka 3: Podiel dlhodobo nezamestnaných zo všetkých evidovaných nezamestnaných vybraných regiónov v %. Zdroj: EUROSTAT

Naša krajina v porovnaní so susednými kultúrne a historicky príbuznými krajinami vykazuje už mnoho rokov najvyššiu nezamestnanosť a to predovšetkým dlhodobú. Pri pohľade na regionálnu dlhodobú nezamestnanosť je východné Slovensko dokonca najhorší región v celej EÚ od roku 2009. V únii sa nezamestnanosť každým rokom viac a viac stáva dlhodobou a tento jav možno jednoznačne označiť ako následok cielenej politiky úsporných opatrení. Tento následok však bol všeobecne predpovedaný, no napriek tomu bola reštrikčná fiškálna politika zavedená, bez ohľadu na zničené životy miliónov ľudí. Tento fakt sám o sebe hovorí o stave demokracie v EÚ. Táto reštrikčná politika napĺňa všetky základné charakteristiky ekonomického zločinu proti ľudstvu¹.

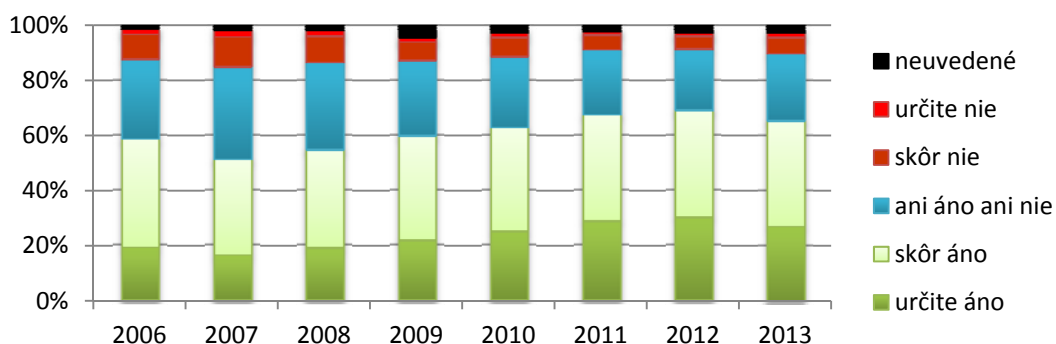
Ako ukazuje graf 1, viac ako polovica obyvateľov Slovenska má strach z nezamestnanosti. Zároveň však ešte o niečo väčšia časť populácie si myslí, že kapitalizmus predstavuje jedinu

¹ MAX-NEEF, M. The good is the bad that we don't do. Economic crimes against humanity: A proposal. In: The Economic Journal. [online]. 2014. [cit. 9. mája 2014]. Dostupné na: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800914000585/pdf?md5=acc2d31fa93ae470671d2de56995a4a7&pid=1-s2.0-S0921800914000585-main.pdf>.

možnú cestu budúceho vývoja. Síce ťažko definovať, čo si respondenti predstavovali pod pojmom kapitalizmus, ale môžeme oprávnenne predpokladať, že si pod ním predstavili súčasný model našej spoločnosti. Tieto dva grafy nám odkrývajú, ako málo si obyvatelia Slovenska spájajú fenomén nezamestnanosti so spoločenským systémom a v akej ideologickej pasci sa nachádzame.

Graf 1: Prieskum verejnej mienky na Slovensku.
Odpovede na otázku "Mám strach z nezamestnanosti". Zdroj: MEDIAN SK

Graf 2: Prieskum verejnej mienky na Slovensku.
Odpovede na otázku "Kapitalizmus predstavuje jedinú možnú cestu budúceho vývoja".
Zdroj: MEDIAN SK

3 Družstvo

Družstvo je osobitný typ inštitúcie zadefinovaný v obchodnom zákonníku. Je spoločenstvom neuzavretého počtu osôb založeným za účelom podnikania alebo zabezpečovania hospodárskych, sociálnych alebo iných potrieb svojich členov.² V súčasnej kríze má niekoľko výhod. Je formou demokratickou, aktivizačnou a solidárnou. Nie je primárne založené za účelom zisku, ale za účelom uspokojovania potrieb svojich členov a plní preto často aj sociálne funkcie.³ A práve v definícii účelu tkvie osobitosť družstva oproti klasickým komerčným subjektom.

² § 221 ods. 1. Zbierka zákonov SR 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

³ ŠVIHLÍKOVÁ, I. Ekonomická demokracie, pilíř nového systému. Existence. 3/2012. s. 21.

3.1 Družstvá na Slovensku

Prvé družstvo na Slovensku založil v Sobotišti miestny učiteľ Samuel Jurkovič 9. 2. 1845. Bolo to úverové družstvo Gazdovský spolok.⁴ V nasledujúcich desaťročiach sa postupne začali formovať základné princípy družstevníctva. V období násilnej kolektivizácie v 50-tych rokoch 20. storočia však došlo k porušeniu jedného zo základných princípov družstevníctva a to dobrovoľnosti. Okrem toho vládne a stranícke štruktúry tej doby veľmi zasahovali do činnosti družstiev a snažili sa o centralizáciu ich riadenia. Týmto deformovali poslanie družstiev a veľmi poškodili ich obraz. Po rozpade Československa a zániku Družstevní unie ČSFR, vznikla 1. 1. 1993 Družstevná únia SR a Asociace družstev ČR. Obe tieto národné organizácie sú členmi Medzinárodného družstevného zväzu v Ženeve – International Co-operative Alliance (ICA). Družstevná únia SR zastrešuje Slovenský zväz výrobných družstiev, Slovenský zväz spotrebných družstiev, Slovenský zväz bytových družstiev a Zväz poľnohospodárskych družstiev a obchodných spoločností SR.

Názov členskej organizácie	Počet podnikov	Počet členov celkovo	Počet členov ženy	Počet členov pod 30 r.	Počet zamestn. celkovo	Počet zamestn. ženy	Počet zamestn. pod 30 r.	Počet vzniknutých prac. miest v r. 2011
COOP PRODUKT SLOVENSKO	74	1 339			2 718			
Zväz poľnohospodárskych družstiev a obchodných spoločností SR	151	6 277	2 938	571	6 735	3 120	865	198
Slovenský zväz bytových družstiev	91	225 588	61 937	13 984	1 702	910	65	
COOP Jednota Slovensko	27				13 106			-65
Spolu	343	233 204	64 875	14 555	24 261	4 030	930	133

Tabuľka 4: Údaje o členských organizáciách DÚ SR za rok 2011.

Zdroj: Družstevná únia SR, 18. 6. 2014

3.2 Družstevníctvo a ekonomická teória

Ekonomická teória konca 19. storočia a prvej polovice 20. storočia výrazne vyzdvihovala družstevníctvo ako demokratizujúci prvok v ekonomike a ako inštitúcie, ktoré na rozdiel od klasických kapitálových spoločností, napĺňajú mnohé spoločenské ciele. Po druhej svetovej vojne, kedy ekonomická teória prechádza od inštitucionálneho pohľadu na ekonomiku

⁴ PÉNZEŠ, P. K. 160. Výročiu založenia prvého úverového družstva. Právnická fakulta UK v Bratislave. In: International and Comparative Law Review. 2005. č. 14. s. 146.

k neoklasickej ekonómii, začína ekonómia družstevníctvo v podstate ignorovať a z ekonomickej literatúry sa takmer vytratilo.⁵ Ekonómovia prvej polovice 20. storočia videli družstvá ako organizácie, ktoré budú v budúcnosti v ekonomike z hľadiska jej organizačného zloženia prevládať. Naopak neoklasickí ekonómovia druhej polovice 20. storočia až po súčasnosť, kedy družstevníctvo je marginalizované, vidia súčasné inštitucionálne nastavenie ako viac-menej fixné.⁶ To sa týka západnej ekonomie, ktorú sme po roku 1989 prevzali.

3.3 Družstevníctvo a zamestnanosť

Najslávnejšie a najviac skúmané družstvo súčasnosti je baskický Mondragon Corporation. Zastrešuje 110 družstiev a 179 iných typov organizácií, dcérskej spoločnosti, nadácií ap. Zamestnáva viac ako 80 000 ľudí a jeho ročné tržby predstavovali v roku 2013 14 mld. €⁷. Je príkladom adaptácie v ťažkých krízových časoch, bez nutnosti veľkého prepúšťania zamestnancov. Demokratickým spôsobom sú prijímané rozhodnutia o použití zisku na udržanie zamestnanosti, nevyplatenie dividend, zníženia miezd, či určenie maximálneho rozdielu najvyššieho a najnižšieho platu, ktorý sa pohybuje od 3:1 po 6:1. V niekoľkých prípadoch je to 9:1. V prípade, že niektoré pracovné miesta musia byť zrušené, pracovníkov relokujú do iných družstiev a rovnaký mechanizmus relokácie používajú aj pri nedostatku finančných prostriedkov.⁸ Niečo podobné je v klasických firmách nemysliteľné. Samozrejme, že aj družstvá môžu mať a aj majú zamestnancov, ktorí nie sú členmi. Teda nezúčastňujú sa demokratického rozhodovania rovnako ako členovia. Ide o klasický vzťah závislej práce a pre tento problém sa ujal termín problém degenerácie družstva.

Štatistický úrad SR priamo neskúma vývoj zamestnanosti podľa právnej formy organizácie. Skúma zamestnanosť podľa veľkosti organizácie, odvetvia hospodárstva ale nie podľa právnej formy, respektíve formy vlastníctva. Sú však k dispozícii údaje o organizačnej štruktúre ekonomiky Tabuľka 5.

	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Obchodné spoločnosti	20 850	35 496	44 721	50 441	55 340	57 647	76 632	94 575	119 268	145 110	171 941

⁵ KALMI, P. The Disappearance of Co-operatives from Economics Textbooks. Helsinki School of Economics. 2006. ISBN 952-488-005-9.

⁶ tamtiež.

⁷ Údaje podľa <http://www.mondragon-corporation.com>, 14. 6. 2014.

⁸ ALPEROVITZ, G., HANNA, T. Mondragon and the System Problem. Truthout [online]. 1/11/2013. [cit. 14. júna 2014]. <http://www.truth-out.org/news/item/19704-mondragon-and-the-system-problem>.

Akciové spoločnosti	1 691	2 708	3 297	4 060	4 229	4 135	4 598	4 972	5 358	5 616	5 760
Spol. s r.o.	18 147	31 470	40 228	45 277	50 073	52 673	71 152	88 760	112 997	138 395	164 970
Družstvá	1 922	2 081	1 923	1 802	1 682	1 517	1 542	1 492	1 553	1 573	1 546
Štátne podniky	1 049	1 030	203	97	67	37	30	21	23	20	21
Obecné podniky	263	141	47	20	7	1	-	-	-	-	-
Zahraničné osoby	437	776	871	815	1 668	1 427	1 565	1 723	2 755	3 318	3 530
Družstvá vs obch. spol. v %	9,22	5,86	4,30	3,57	3,04	2,63	2,01	1,58	1,30	1,08	0,90

Tabuľka 5: Ekonomické subjekty podľa vybraných právnych foriem. Zdroj: ŠÚ SR

Počet družstiev od roku 1993 klesol približne o štvrtinu a za posledných 10 rokov je viacmenej stabilizovaný. Výrazne však poklesol podiel družstiev na obchodných spoločnostiach a to z takmer 10 % v roku 1993 na necelé percento v roku 2013. Štruktúra ekonomiky sa teda inštitucionálne výrazne oddemokratizovala. Družstevná forma podnikania dominovala predovšetkým v pôdohospodárstve a v tomto odvetví ekonomiky klesla zamestnanosť z 173 711 osôb v roku 1993 na 28 835 v roku 2012.⁹ Zároveň je potrebné uviesť, že súbežne klesla potravinová sebestačnosť Slovenska zo 100 % v roku 1990 na 47 % v roku 2011.¹⁰ Význam družstevníctva po roku 1989 dramaticky upadol. Tieto javy s vysokou nezamestnanosťou bezprostredne súvisia.

3.4 Súčasný trendy družstevníctva vo svete

Družstevníctvo zažíva v posledných rokoch obrodu a to predovšetkým z dôvodu globálnej ekonomickej krízy. Rozširuje tak v rozvinutých ako aj v rozvojových krajinách, ale sú aj krajiny, v ktorých stagnuje, či je na ústupe.

V Japonsku z obáv o kvalitu potravín – pesticídy, GMO ap., zaznamenali veľký rozvoj spotrebné družstvá. Jeden z piatich Japoncov je členom spotrebného družstva, pričom 90 % všetkých členov sú ženy. V Japonských mestách vznikli mestské kluby domácností HAN – približne 10 až 20 domácností, ktoré spoločne organizujú nákupy potravín od lokálnych

⁹ Štatistický úrad SR, Zamestnanci a mzdy podľa hlavných profesií v poľnohospodárstve, 2014.

¹⁰ ŠARMÍR, I. Voľný pohyb tovaru a kapitálu verzus potravinová bezpečnosť. Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora [online]. 2012. [cit. 16. júna 2014] <http://www.sppk.sk/?pl=66&article=1564>.

producentov. Družstevníctvo preniká aj do zdravotníctva a sociálnych služieb, pričom nejde len o starostlivosť o chorých ale aj o výchovu k zdravému životnému štýlu.

V Spojených štátoch sa podniky vlastnené zamestnancami začali viac objavovať v severovýchodnej časti krajiny, upadajúcom priemyselnom regióne, nazývanom rust belt. V súčasnosti viac ako 10 mil. Američanov pracuje v podnikoch, ktoré vlastní samotní zamestnanci.¹¹

V Argentíne družstevné podnikanie nabralo na popularite po kríze v roku 2001, keď mnoho skrachovaných podnikov z rôznych sektorov ekonomiky, od výrobných závodov po hotely, bolo prevzatých zamestnancami.

Po celom svete sa objavujú veľmi zaujímavé príklady použitia modelu družstevného vlastníctva a vnútropodnikovej demokracie s pozitívnymi dopadmi na zamestnanosť a komunity.

4 Úloha vlády pri riešení dlhodobej nezamestnanosti - podpora družstevnej formy podnikania, vzniku nových družstiev

Európsky parlament vo svojom uznesení o prínose družstiev k prekonaniu krízy z roku 2012 poukazuje na to, že družstvá sa prejavili ako odolnejšie voči kríze než mnohé konvenčné podniky. Vyjadruje názor, že dôvodom tejto odolnosti je družstevný model riadenia, ktorý sa zakladá na spoločnom vlastníctve a demokratickej kontrole ich členmi. Poznomenáva tiež, že družstvá majú dlhú tradíciu vzájomnej spolupráce a že to im umožňuje využiť hospodárstvo celoplošne.¹² Európsky parlament vyzýva vlády členských krajín, aby prijali komplexnú politiku na podporu modelu družstevných podnikov a podporovali prevody podnikov, ktorých existencia je ohrozená, na zamestnancov prostredníctvom vytvorenia družstva.¹³

Družstevné podnikanie a družstevná poľnohospodárska výroba úzko súvisia s relatívne novým modelom komunitou podporovaného poľnohospodárstva (CSA – Community supported agriculture), ktorý prišiel na Slovensko pre niekoľkými rokmi. Ide v podstate o znovuobjavenie starého modelu priameho prepojenia pestovateľov a producentov so zákazníkmi v komunitách a regiónoch. Spotrebiteľovi prináša kvalitné produkty a producentovi predvídateľný a stabilný príjem. Občania Slovenska silno inklinujú k spotrebe lokálnych produktov (takmer 40 %), čo

¹¹ ALPEROVITZ, G. Ownership, full employment and community economic stability [online]. 23/1/2013. [cit. 16. júna 2014] http://www.garalperovitz.com/2013/01/ownership_and_full_employment/.

¹² EURÓPSKY PARLAMENT. Uznesenie o prínose družstiev k prekonaniu krízy. 2012/2321(INI)

¹³ tamtiež

patrí k najvyšším číslam v EÚ.¹⁴ Slovenská populácia chápe priamu väzbu medzi domácou spotrebou a zamestnanosťou. Vláda by mala kontinuálne podporovať vytváranie takýchto lokálnych väzieb a štruktúr. Hľadať formy takejto podpory určite však nie je jednoduché. Napríklad pokus o takúto podporu cestou nižšej DPH na tzv. predaj z dvora stopli pravidlá EÚ, ktoré hovoria, že rozdielna sadzba DPH môže byť na určité tovary, ale nie pre určitú skupinu výrobcov. Na druhú stranu EÚ pravidlá nevedia ochrániť miestnych producentov od nekalých praktík obchodných reťazcov, na ktoré už roky poukazuje ako na deštruktívne a likvidačné Slovenská poľnohospodárska a potravinová komora.

Dlhodobá nezamestnanosť je predovšetkým štrukturálny problém ekonomiky. Je to komplexný problém a je možné ho vyriešiť len súborom komplexných opatrení. Podpora družstevnej formy podnikania je jedným z opatrení, ktoré môžu výrazne napomôcť riešeniu tohto problému, keďže družstvá sú už zo svojej povahy demokratickejšie inštitúcie ako klasické firmy a majú aj iné ciele než len maximalizovať zisk.

5 Záver

Súčasná neoliberalná doktrína slobodného trhu je v mnohých oblastiach v priamom rozpore s ideami družstevníctva. Orientácia na export, minimalizácia verejných investícií do sociálnych oblastí, komodizácia a komercializácia takmer každej oblasti života to sú neoliberálne idey, ktoré družstevníctvo nezdieľa. Práve naopak, družstevníctvo sa orientuje na lokálne potreby svojich členov a komunity. Družstvá plnia úlohu regionálneho rozvoja, uchovávajú tradičné hodnoty, ochraňujú komunity, diverzitu, udržiavajú autonómiu, sú protiváhou ku globalizácii (RESTAKIS 2010).

Vysoká nezamestnanosť trápi obyvateľov Slovenska už dve desaťročia a v podstate klesá alebo stúpa spolu s objemom výroby najväčších exportérov. Družstevníctvo ako forma organizovania ekonomickej a sociálnej aktivity, je určite príležitosťou, ktorá ako ukazujú príklady zo sveta, je tou cestou, ako tento závažný spoločenský problém riešiť. Nie je to rýchle riešenie, ale skúsenosti hovoria, že je jednoznačne účinné.

Nachádzame sa však v inštitucionálnej a ideologickej pasci. Vláda je veľmi obmedzená v tom, čo môže urobiť. Niektoré riešenia z ideologických dôvodov vôbec neprichádzajú do úvahy, napr. vytvorenie štátnych organizácií, ktoré by dali prácu nezamestnaným a tie čo prejdú ideologickým filtrom, môže zastaviť Brusel, alebo odpor najväčších zamestnávateľov v krajine,

¹⁴ PIRANI, E. AND SECONDI, L. Eco-Friendly Attitudes: What European Citizens Say and What They Do. [online]. 2011. [cit. 9. mája 2014]. ISSN: 1735-686. Dostupné na: http://www.sid.ir/en/VEWSSID/J_pdf/108220110108.pdf.

keďže zvýšená zamestnanosť môže vytvoriť tlak na zvýšenie mzdovej hladiny, teda na zníženie zisku.

Každá vláda bude vždy robiť to, čo si zaplatili sponzori politických strán, ktoré ju vytvárajú. Taký je súčasný model našej plutokratickej spoločnosti. Vláda však ešte robí aj to, k čomu ju dotlačí populácia. Pokiaľ sa v slovenskej spoločnosti dostatočne rozšíri koncept družstevníctva a vznikne tlak na vládu, aby družstevníctvo podporovala, je možné očakávať, že vláda reálne určité kroky podnikne. Inak je to veľmi nepravdepodobné.

Použitá literatúra:

ALPEROVITZ, G., HANNA, T. Mondardragon and the System Problem. Truthout [online], 1/11/2013, [cit. 14. júna 2014]. Dostupné na: <http://www.truthout.org/news/item/19704-mondragon-and-the-system-problem/>.

ALPEROVITZ, G. Ownership, full employment and community economic stability [online], 23/1/2013. [cit. 16. júna 2014]. Dostupné na: http://www.garalperovitz.com/2013/01/ownership_and_full_employment/.

EURÓPSKY PARLAMENT. Uznesenie o prínose družstiev k prekonaniu krízy. 2012/2321(INI).

KALMI, P. The Disappearance of Co-operatives from Economics Textbooks. Helsinki School of Economics. 2006. ISBN 952-488-005-9.

MAX-NEEF, M. The good is the bad that we don't do. Economic crimes against humanity: A proposal. In: The Economic Journal [online]. 03/2014. [cit. 9. mája 2014]. Dostupné na: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800914000585/pdf?md5=acc2d31fa93ae470671d2de56995a4a7&pid=1-s2.0-S0921800914000585-main.pdf>.

PÉNZEŠ, P. K 160. Výročiu založenia prvého úverového družstva. Právnická fakulta UK v Bratislave. In: International and Comparative Law Review. 2005. č. 14. s. 146.

PIRANI, E. AND SECONDI, L. *Eco-Friendly Attitudes: What European Citizens Say and What They Do*. [online]. 2011. [cit. 9. mája 2014]. ISSN 1735-686. Dostupné na: http://www.sid.ir/en/VEWSSID/J_pdf/108220110108.pdf.

RESTAKIS, J. Humanizing the economy: co-operatives in the age of capital. New Society Publishers 2010. ISBN 978-0-86571-651-3.

ŠARMÍR, I. Voľný pohyb tovaru a kapitálu verzus potravinová bezpečnosť. Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora [online]. 2012. [cit. 16. júna 2014]. Dostupné na: <http://www.sppk.sk/?pl=66&article=1564>.

ŠVIHLÍKOVÁ, I. Ekonomická demokracie, pilíř nového systému. Existence. 3/2012, s. 21.

Kontaktné údaje:

Ing. Adrián Ondrovič

e-mail: adrian.ondrovic@savba.sk

Názov vysielajúcej organizácie (resp. pôsobiska): Ekonomický ústav SAV

Adresa – ulica: Šancová 56

PSČ Mesto: 811 05 Bratislava

Štát: Slovenská republika